

ઘોરણા : 12 ગુજરાતી

પાઠ : 1

અભિલ બ્રહ્માંડ

સ્વાધ્યાય

**પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર
લખો :**

(1) સમગ્ર બૃહાંડમાં કોણ વ્યાપેલું છે?

➤ સમગ્ર બૃહાંડમાં એક પરમાત્મા વ્યાપેલા છે.

(2) પરમાત્માએ વૈવિધ્યપૂર્વિ સૃષ્ટિનું સર્જન શા માટે કર્યું છે?

- પરમાત્માએ પોતાની રસવૃત્તિથી જ આ
વૈવિધ્યપૂર્વિ સૃષ્ટિનું સર્જન કર્યું છે, કારણ કે
પરમાત્મા એક રૂપને મનુષ્ય અનેક વડે પામી શકે
અને એમાં રમમાણા રહી શકે છે.

(3) ‘અભિલ બ્રહ્માંડમાં’ કાવ્યમાં વેદ અને સ્મૃતિશાસ્કો શું કહે છે?

➤ ‘અભિલ બ્રહ્માંડમાં’ પદમાં વેદ અને સ્મૃતિશાસ્કો એમ કહે છે કે જેમ દરેક ઘરેણાનો આકાર અલગ છે, પણ એમાં આખરે તો સૌનું જ છે તેમ સમગ્ર બ્રહ્માંડમાં એક શ્રીહરિ જ સર્વવ્યાપી છે; પરંતુ સૌને એ જુદા જુદા રૂપે દેખાય છે.

(4) કવિના મતે ઈશ્વરને કઈ કઈ રીતે પામી શકાય?

➤ કવિના મતે ઈશ્વરનો સાક્ષત અનુભવ કેવળ પ્રેમબહુતિથી જ થઈ શકે છે.

(5) જ્ઞાનગ્રંથો થકી કઈ પરિસ્થિતિ સર્જાઈ છે?

➤ જ્ઞાનગ્રંથો થકી ઈશ્વરસંબંધી ગરબડની પરિસ્થિતિ સર્જાઈ છે

પ્રશ્ન 2. નીચેના પ્રશ્નોના બે – ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) પરમાત્મા પૃથ્વી પર કયાં કયાં સ્વરૂપે રહેલો છે?

➤ પરમાત્મા પૃથ્વી પર દેહમાં દેવરૂપે, તત્ત્વમાં
તેજરૂપે, શૂન્યમાં શબ્દરૂપે, પવનરૂપે, પાણીરૂપે,
ભૂમિરૂપે સર્વમાં વ્યાપી રહેલા છે.

(2) સોનું તો આખરે સોનું જ છે' – એવું શાથી કહી શકાય?

➤ કારીગર સોનામાંથી એક ઘાટનાં ઘરેણાં બનાવે છ. જેમ કે; વીંટી, પોંચી, બંગડી, માથાની પિન, ચીપિયા, પેન્ડન્ડ, વેણી, ચેઇન, નેકલેસ, બાજુબંધ, પગનાં વીંછિયાં, કાલા, પાયલ, ચૂડો વગેરે. આ દરેક ઘરેણાનો આકાર અલગ અલગ છે, પણ એમાં આખરે તો સોનું જ છ. એ પરથી કહી શકાય કે સોનું તો આખરે સોનું જ છે.

(3) બીજ અને વૃક્ષનો કાર્યકારણ સંબંધ સ્પષ્ટ કરો.

> કારણ વગાર કાર્ય સંબંધી શકે નહિ. જેમ બીજ એ કારણ છે, તો વૃક્ષ એ કાર્ય છે. બીજને ધરતીમાં રોપીએ તો જ થડ, ડાળ, પાંદડિ, ફળકૂલ વગેરેથી વૃક્ષનો વિસ્તાર થઈ શકે અર્થાત् વૃક્ષનું વિસ્તારરૂપી કાર્ય સંબંધી શકે. વૃક્ષ માટે બીજ હોવું જરૂરી છે અને બીજ હોય તો જ વૃક્ષ સંબંધી શકે. આમ, બીજ અને વૃક્ષ વચ્ચે કાર્યકારણનો સંબંધ છે.

પ્રશ્ન 3. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો :

(1) આ પદમાં નરસિંહ મહેતા પરમતત્વને શી રીતે સમજાવે છે?

- "અખિલ બ્રહ્માંડમાં" પદમાં પરમતત્વને સમજાવતાં નરસિંહ મહેતા કહે છે કે સમગ્ર બ્રહ્માંડમાં એક શ્રીહરિ જ સર્વવ્યાપી છે; પરંતુ સૌને એ જુદા જુદા રૂપે દેખાય છે. કવિ કહે છે હે ભૂધરા (હેકૃષ્ણા), તું સર્વવ્યાપી છે.

➤ જેમ કે, પવન તું છે, પાણી તું છે, ભૂમિ તું છે. તું જ આકાશમાં વૃક્ષ થઈને વિસ્તારી રહ્યો છે. તે આવી રસમય વિવિધ રચના કરી છે. એ જ આશાએ તું શિવમાંથી જીવ થયો છે. વેદ એમ કહે છે કે કનક અને કુંડળ એ બેમાં કોઈ ફરક નથી. કનક (સોના) માંથી અનેક ઘાટના અલંકાર બનાવીએ, પણ એ દરેક ઘાટમાં સોનું જ હોય છે.

➤ આ વાતને શ્રુતિ અને સ્મૃતિ પણ સાક્ષી પૂરે છે, પણ પરમાત્મા વિશે વાત કરતાં ગ્રંથોએ ગરબડ કરી છે, મૂળ વાત કરી નથી, પરિણામે જેને જે ગમે તને જ પૂજે છે .
મન - વચન અને કર્મથી એને જ સત્ય માની લે છે.
પરંતુ કવિ નરસિંહ મહેતા કહે છે વૃક્ષમાં બીજ તું અને બીજમાં વૃક્ષ પણ તું છે. એ બેમાં લેદ છે છતાં એની લેદ રહિત સ્થિતિ અહીં રજૂ કરી છે.

➤ અંતમાં નરસિંહ મહેતા સૌને કહે છે, સત્ય (હકીકત) તો એ છે કે મનથી શોધ કરતાં સમજાયું કે પ્રીત કરવાથી જ પરમાત્મા (પ્રેમથી) પ્રગટ થશે. પરમાત્માનો સાક્ષાત્ અનુભવ કેવળ પ્રેમલક્ષ્ણિથી જ થઈ શકે છે.

(2) સમજવો :

‘ગ્રંથે ગરબડ કરી, વાત નવ કરી ખરી, જેહને જે
ગમે તેને પૂજે, મન-વચન-કર્મશી આપ માની લહે,
સત્ય છે એ જ મન એમ સૂझે.’

- જ્ઞાનીઓએ શાસ્ત્રગ્રંથોમાં પરમાત્મા સર્વવ્યાપી છે,
એ વાત વિસ્તારશી સમજવી છે.

➤ જોકે પરમાત્મા વિશેની વાત કરવામાં શાસ્ત્રોએ ગરબડ
ભલી કરી છે, સાચી વાત કરી નથી, તેથી જેને જે ગમે
તેની તે ભક્તિ કરે છે. સૌ પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
વેદના શાનનું અર્થઘટન કરે છે. આથી પોતાને જે
ગમે તેને ભગવાન માનીને પૂજે છે. મન - વચન -
કર્મશી તેને જ સ્વીકારી લે છે. એ જ સત્ય છે એમ એમણે
માની લીધું હોય છે.

Thanks

For watching